

بررسی رابطه اشتیاق تحصیلی و هوش معنوی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی

شهرستان کوهدشت

حسن امرائی^۱

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد شیمی معدنی و دبیر آموزش و پرورش، شهرستان کوهدشت، لرستان، ایران. (نویسنده مسئول)

فصلنامه راهبردهای نو در روان‌شناسی و علوم تربیتی، دوره سوم، شماره نهم، بهار ۱۴۰۰، صفحات ۹۶-۱۰۴

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی رابطه اشتیاق تحصیلی و هوش معنوی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی شهرستان کوهدشت بود. پژوهش به روش همبستگی اجرا شد. جامعه آماری، شامل تمامی دانش آموزان دوره دوم متوسطه در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۷ شهرستان کوهدشت بودند و که گروه نمونه شامل ۲۵۰ نفر به صورت تصادفی با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه اشتیاق تحصیلی (AEQ) فردریکز و همکاران (۲۰۰۴)، پرسشنامه هوش معنوی (SISRI-24) کینگ (۲۰۰۸) و همچنین پرسشنامه عملکرد تحصیلی فام و تیلور (۱۹۹۹) استفاده شد. تحلیل‌های آماری با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS-۲۳ انجام شد یافته‌ها نشان داد که بین اشتیاق تحصیلی و هوش معنوی با پیشرفت تحصیلی رابطه معنی‌داری وجود دارد ($P < 0/001$)؛ بنابراین توجه به هوش معنوی و اشتیاق تحصیلی در عملکرد تحصیلی دانش آموزان امری مهم و ضروری است.

واژه‌های کلیدی: اشتیاق تحصیلی، هوش معنوی، پیشرفت تحصیلی، دانش آموزان.

مقدمه

در عصر حاضر مهم‌ترین دغدغه نظام آموزشی، ایجاد بستری مناسب جهت یادگیری مؤثر و پایدار از طریق آموزش می‌باشد. چراکه آموزش به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا سبک زندگی خود را گسترش و بهبود بخشند. از این رو، یکی از عوامل مهمی که می‌تواند محیط آموزشی مثبتی را در میان دانش‌آموزان رواج دهد پیشرفت تحصیلی است که به‌عنوان تمایلات، استانداردها و پافشاری دانش‌آموزان در مورد فعالیت‌های مدرسه می‌تواند توسط بسیاری از عوامل تحت تأثیر قرار گیرد (روبین، ۲۰۱۷). امروزه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان به‌عنوان یک شاخص مهم برای ارزیابی نظام آموزشی مورد توجه قرار گرفته است. علاوه بر این، پیشرفت تحصیلی برای معلمان، دانش‌آموزان، والدین، نظریه‌پردازان و محققان تربیتی حائز اهمیت می‌باشد. برای مثال پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان یکی از مهم‌ترین ملاک‌های ارزیابی عملکرد معلمان و دانش‌آموزان محسوب می‌شود. افت تحصیلی نیز به‌عنوان یکی از معضلات نظام‌های آموزشی در کشورهای جهان باعث به هدر رفتن بسیاری از فرصت‌های یادگیری، منابع مالی و دغدغه‌ای برای اولیاء، مربیان و مسئولان تعلیم و تربیت می‌شود. مطالعه‌ی عوامل مؤثر بر موفقیت یا عدم موفقیت تحصیلی مسئله‌ای پیچیده و چندبعدی است و به‌گونه‌ای بسیار ظریف به رشد شناختی، اجتماعی عاطفی و جسمانی فراگیر و همچنین عوامل خانوادگی، همسالان، سیستم آموزشی، برنامه‌ریزی آموزشی و سطح علمی معلمان و مسئولان تعلیم و تربیت بستگی دارد که شناسایی آن‌ها مسئله‌ای اساسی در کاهش افت تحصیلی و افزایش موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان و تربیت انسان‌هایی کارآمد و فعال است (صالحی و سیف، ۱۳۹۰).

پیشرفت تحصیلی افراد متأثر از عوامل مختلفی است که یکی از این عوامل، اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان می‌باشد. یکی از مهم‌ترین زمینه‌های پژوهش که تحقیقات متعددی را به خود اختصاص داده است، اشتیاق تحصیلی^۱ است. نقش اشتیاق تحصیلی در دوران تحصیلی و تأثیر آن بر فرایند یاددهی-یادگیری از مهم‌ترین و تخصصی‌ترین مباحث تربیتی محسوب شده است و توجه پرورش‌کاران را به خود جلب نموده است. اشتیاق برای کسب موفقیت و شرکت در فعالیت‌هایی که موفقیت در آن‌ها به کوشش و توانایی شخصی وابسته است و بر اساس مجموعه‌ای از استانداردها تعریف شده است (سیف، ۱۳۹۰). اشتیاق به‌عنوان سائق است که به یادگیری تکالیف درسی سرعت می‌بخشد تا شخص باکفایت یافتن و موفقیت، افتخار کسب کند (کریمی، ۱۳۸۹). افراد دارای اشتیاق، بالا برای حل مشکلات و رسیدن به موفقیت بسیار کوشا هستند. حتی پس از آنکه در انجام کاری شکست بخورند، از آن دست نمی‌کشند و تا رسیدن به موفقیت به کوشش ادامه می‌دهند. بنابراین انگیزش پیشرفت و اشتیاق را می‌توان سائقی برای پیشی گرفتن بر دیگران با توجه به ملاک‌های مشخص و تلاش در جهت کسب موفقیت و پیشرفت دانست.

اشتیاق تحصیلی شامل به‌کارگیری راهبردهای شناختی و فراشناختی در یادگیری است. اشتیاق تحصیلی شناختی شامل خودتنظیمی، اهداف یادگیری و سرمایه‌گذاری برای یادگیری است؛ اشتیاق تحصیلی عاطفی شامل سه مؤلفه احساس، ارزش و عاطفه است و دوست داشتن محیط آموزشی و علاقه به کارهای مدرسه و مدرسه را در برمی‌گیرد و اشتیاق تحصیلی رفتاری شامل حضور فعال

¹. Academic Engagement

همراه با شوق و شور در محیط آموزشی مدرسه است (لنینبرگ و پنتریچ^۱، ۲۰۰۲؛ به نقل از محمودیان و همکاران، ۱۳۹۷). مولر، ولف و سیده^۲ (۲۰۱۷) اشتیاق را به عنوان فرایندی که باعث می شود افراد به موفقیت دست یابد معرفی می کنند. برخی از پژوهشگران نیز به بررسی اشتیاق در حوزه آموزش و یادگیری پرداخته و رفتار یادگیرندگان پرشور را مورد توجه قرار داده اند. از دیدگاه کولمن و گیو^۳ (۲۰۱۳) اشتیاق تحصیلی سازه ای است که عملکرد تحصیلی را به طور مثبت پیش بینی می کند. مارتین و لیم^۴ (۲۰۱۰) اشتیاق تحصیلی را سازه ای چندبعدی بشمار آورده که متشکل از مؤلفه های مختلف رفتاری، شناختی و انگیزشی است. کلوسون و بوتیلیر^۵ (۲۰۱۷) معتقدند دانش آموزانی که اشتیاق تحصیلی داشته باشند، توجه و تمرکز بیشتری بر مسائل و موضوعات مورد هدف یادگیری دارند، سخت تلاش می کنند، از انجام وظایف تحصیلی لذت می برند، به قوانین محل تحصیل تعهد بیشتری نشان می دهند، از انجام رفتارهای ناسازگارانه و نامطلوب اجتناب می کنند و در آزمون ها عملکرد بهتری دارند (جوادی علمی، اسدزاده، دلاور و درتاج، ۱۳۹۷). دانش آموزان مقطع متوسطه به علت تجربه انتقال از دوره ی کودکی به نوجوانی و تحولات ناشی از آن، دستخوش تغییرات زیادی می شوند (اسکرامل و همکاران^۶، ۲۰۱۱). این تغییرات می تواند منابع مختلفی استرسی و اضطرابی را به همراه داشته باشد که پیشرفت تحصیلی و موفقیت دانش آموزان در حال و آینده را تحت تأثیر قرار دهد (تومنیون-سونی و سالما-آرو، ۲۰۱۴). در چنین شرایطی منبع کمک کننده به آن ها معنویت می باشد تا با به کارگیری تجربه های معنوی و به کارگیری آن در حل مسائل و مشکلات زندگی بر آنان غلبه یابد (باقری و همکاران، ۱۳۹۰). هوش معنوی اشاره به تفکر انتقادی وجودی^۷، تولید معنای شخصی^۸، آگاهی متعالی^۹، بسط حالت هوشیاری^{۱۰} دارد. به عبارتی دیگر هوش معنوی به ظرفیت ماورایی، توانایی برای رسیدن به حالت های معنوی آگاهانه، توانایی برای سرمایه گذاری هر روزه فعالیت ها، رخدادها و روابط با احساسات روحانی، توانایی برای به کارگیری منابع معنوی برای حل مشکلات زندگی و ظرفیت درگیر شدن در رفتارهای پرهیزکارانه یا پرهیزکار بودن اشاره دارد (پیام، نگین تاجی، بشلیده، نگین تاجی و هاشمی، ۱۳۹۷). وگان (۲۰۰۳) معتقد است که هوش معنوی، یکی از انواع هوش های چندگانه است که به طور مستقل می تواند رشد و توسعه یابد. هوش معنوی نیازمند شیوه های مختلف شناخت و وحدت زندگی درونی ذهن و روح بازندگی در دنیا هستی است. هوش معنوی می تواند به وسیله تلاش، جستجو و تمرین پرورش یابد. انسان برای کسب قدرت تشخیص در تصمیم گیری های که به هدف سلامت نفس و روان کمک می کند، نیازمند هوش معنوی است. هوش معنوی ممکن است امری شناختی - انگیزشی و مجموعه ای از مهارت های سازگاری باشد و منابعی که حل مسئله و دستیابی به هدف را تسهیل می کند، معرفی نماید (سیسک و تورانس، ۲۰۰۱). در واقع هوش معنوی یک هوش ذاتی انسانی است، به این معنا که می توان آن را

1. Linnenbrink & Pintrich

2. Mueller, Wolfe & Syed

3. Coleman & Guo

4. Martin & Liem

5. Closson & Boutillier

6. Sharmal et.al.

7. Critical existential thinking

8. personal meaning production

9. transcendental awareness

10. conscious state expiation

توصیف و اندازه‌گیری کرد. در حقیقت هوش معنوی مجموعه‌ای از فعالیت‌های است که علاوه بر لطافت و انعطاف‌پذیری در رفتار، سبب خودآگاهی و بینشی عمیق نسبت به زندگی و هدف‌دار نمودن آن می‌شود، به گونه‌ای که اهداف فراتر از دنیای مادی ترسیم می‌گردد و همچنین این فرایند موجب سازگاری فرد با محیط به خاطر خشنودی و رضایت دیگران شده است، زیرا وی با این سازگاری درصدد جلب رضایت خداوند متعال است. مطالعات متعدد انجام‌یافته در زمینه‌های هوش معنوی، مؤید تأثیر هوش معنوی بر موضوعات مختلف تحصیلی بوده است. یافته‌های پژوهشی نشان داد که هوش معنوی پیش‌بینی کننده قدرتمندی بر عملکرد و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است (عابدینی و برات دستجردی، ۱۳۹۴).

با توجه به ادبیات و پیشینه پژوهش، آگاهی و شناخت دقیق از باورهای فراشناختی و راهبردهای یادگیری دانش‌آموزان می‌تواند باعث ایجاد بینش و بصیرت در متصدیان و مسئولان نظام آموزش عالی شود تا در هنگام طراحی و اجرای برنامه درسی و فرایند آموزش و تدریس، به این متغیرها توجه نمایند؛ چراکه کلید فهم عملکرد تحصیلی ضعیف می‌تواند در سازه اشتیاق تحصیلی و هوش معنوی باشد که با دست‌کاری این متغیرها می‌توان گام‌های مؤثری در جهت بالا بردن موفقیت تحصیلی برداشت. بنابراین، در پژوهش حاضر، پژوهشگر درصدد پاسخگویی به این سؤال پژوهشی است که آیا اشتیاق تحصیلی و هوش معنوی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ارتباط دارد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهرستان کوه‌دشت در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ بودند. نمونه موردنظر با توجه به جدول مورگان برابر حجم نمونه ۲۵۰ می‌باشد که به علت ریزش تعدادی از پرسشنامه‌ها نمونه ۲۸۰ نفر در نظر گرفته شد. ازجمله اصول رعایت شده اخلاقی بر اساس انجمن روان‌شناسی آمریکا^۱ عدم تضییع حقوق دانش‌آموزان در پژوهش و رعایت حقوق انسانی آن‌ها بود. توضیح به افراد شرکت‌کننده در پژوهش که مشارکت در تحقیق برای آن‌ها خطرناک نبوده و یا حداقل خطر را دارد. توضیح کامل و مفید برای دانش‌آموزان برای آماده کردن پژوهش، کسب رضایت آگاهانه از آن‌ها، اختیاری بودن پژوهش در اختیار قرار دادن نتایج در صورت تمایل به دانش‌آموزان از دیگر اصول اخلاقی رعایت شده در این پژوهش بود. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها در سطح توصیفی و استنباطی عمل شد. در سطح آمار استنباطی جهت بررسی روابط بین متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۳ بود.

^۱. American Psychological Association

ابزار پژوهش

پرسشنامه اشتیاق تحصیلی^۱ (AEQ) فردریکز^۲ و همکاران (۲۰۰۴): این پرسشنامه ۱۵ سؤال و سه مؤلفه اشتیاق رفتاری به تحصیل با سؤالات ۱، ۲، ۳ و ۴؛ اشتیاق عاطفی به تحصیل با سؤالات ۵، ۶، ۷، ۸، ۹ و ۱۰؛ و اشتیاق شناختی به تحصیل با سؤالات ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴ و ۱۵ را اندازه‌گیری می‌کند. پاسخ هرکدام از سؤالات دارای نمرات یکتا پنج می‌باشد که از (هرگز تا همیشه) را شامل می‌شود. به این صورت که هرگز نمره ۱، به‌ندرت نمره ۲، بعضی اوقات نمره ۳، بیشتر اوقات نمره ۴ و همیشه نمره ۵ تعلق می‌گیرد. سؤالات ۲، ۴ و ۶ به‌صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. در داخل ایران پایایی پرسشنامه بررسی آلفای کرونباخ ۰/۸۳ محاسبه‌شده است (ملائی و همکاران، ۱۳۹۹). همچنین در یک پژوهش دیگر پایایی با آلفای کرونباخ ۰/۷۹ به‌دست‌آمده است (علی پور کتیگری و همکاران، ۱۳۹۹). در خارج از کشور آلفای کرونباخ برای اشتیاق رفتاری ۰/۹۲، اشتیاق عاطفی ۰/۸۷ و اشتیاق شناختی ۰/۷۷ گزارش شده است (بریس^۳ و همکاران، ۲۰۱۸). در پژوهش حاضر برای بررسی همسانی درونی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده‌شده است که ضریب آلفای کرونباخ پیش‌آزمون ۰/۷۱ و مرحله پس‌آزمون ۰/۹۰ به‌دست‌آمده است.

پرسشنامه هوش معنوی^۴ (SISRI-24) کینگ^۵ (۲۰۰۸): این سیاهه ۲۴ سؤال دارد و ۴ مؤلفه تفکر انتقادی وجودی با سؤالات ۱، ۳، ۵، ۹، ۱۳، ۱۷ و ۲۱؛ تولید معنای شخصی با سؤالات ۷، ۱۱، ۱۵، ۱۹ و ۲۳؛ آگاهی متعالی با سؤالات ۲، ۶، ۱۰، ۱۴، ۱۸ و ۲۰ و ۲۲؛ بسط حالت هوشیاری با سؤالات ۴، ۸، ۱۲، ۱۶ و ۲۴ را اندازه‌گیری می‌کند (انتونس، سیلوا و اولیورا^۶، ۲۰۱۶). مقیاس پاسخگویی پنج‌درجه‌ای است به این صورت که کاملاً موافقم ۴ نمره، موافقم ۳ نمره، نظری ندارم ۲ نمره، مخالفم ۱ نمره و کاملاً مخالفم ۰ نمره تعلق می‌گیرد (دوه، کامالدن، گئوک، ایوب و اسماعیل^۷، ۲۰۱۸). در یک پژوهش که برای بررسی اعتبار سیاهه از آلفای کرونباخ استفاده‌شده است ضریب ۰/۹۵ ذکر شده است که بیانگر اعتبار بسیار بالای سیاهه هوش معنوی است (حسینی، زردشتیان و کریمی ۱۳۹۷). همچنین در یک پژوهش برای بررسی روایی سیاهه هوش معنوی از روایی همگرایی استفاده‌شده شده است که ضریب همبستگی پیرسون با سیاهه راهبردهای مقابله‌ای اندلز و پارکر (۱۹۹۴) ضریب همبستگی ۰/۸۲ و با سیاهه چندبعدی کمال‌گرایی^۸ هویت، فلت، ترونبول-دونووان و میکائیل^۹ (۱۹۹۱) ضریب همبستگی ۰/۵۳ و معنادار در سطح ۰/۰۱ به‌دست‌آمده است (موسوی مقدم، ظهیری خواه و باورصادجانی، ۱۳۹۵). در خارج کشور برای برآورد روایی همگرایی از سیاهه‌ی رضایت از زندگی پاوت و داینر (۱۹۹۳) به طور همزمان استفاده‌شده که ضرایب همبستگی این دو سیاهه تفکر انتقادی وجودی ۰/۲۹، تولید معنای شخصی ۰/۶۲، آگاهی متعالی ۰/۳۷، بسط حالت هوشیاری ۰/۲۱ به‌دست‌آمده است (چان و سیو^{۱۰}، ۲۰۱۶).

1. Academic Engagement Questionnaire (AEQ)

2. Frederick

3. Bryce

4. spiritual intelligence self-report inventory (SISRI-24)

5. King

6. Antunes, Silva & Oliveira

7. Dev, Kamalden, Geok, Ayub & Ismail

8. Multidimensional Perfectionism Scale (MPS)

9. Hewitt, Flett, Turnbull-Donovan & Mikail

10. Chan & Siu

پرسشنامه عملکرد تحصیلی فام و تیلور (۱۹۹۹): پرسشنامه سنجش عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان از پژوهش‌های فام و تیلور (۱۹۹۹)، به نقل از درتاج، (۱۳۸۳) استفاده شده است و برای جامعه ایران در حوزه عملکرد تحصیلی اعتباریابی شده است. آزمون عملکرد تحصیلی با ۴۸ سؤال، در یک طیف لیکرت ۵ درجه‌ای عملکرد تحصیلی قادر به اندازه‌گیری است. گزینه خیلی زیاد نمره ۵، گزینه زیاد نمره ۴، گزینه متوسط نمره ۳، گزینه کم نمره ۲ و گزینه خیلی کم نمره ۱ می‌گیرد. این شیوه نمره‌گذاری در مورد سؤالات شماره ۸، ۲۳، ۲۶ و ۳۳ معکوس شده است. در پژوهش قلتاش، اوجی نژاد و برزگر (۱۳۸۹) روایی محتوایی پرسشنامه توسط اساتید تأیید شد و پایایی پرسشنامه با آلفای کرونباخ ۰/۸۴ به دست آمد.

یافته‌ها

جدول ۱ یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
پیشرفت تحصیلی	۲۵۰	۱۴۹/۷۵	۱۹/۶۰
اشتیاق تحصیلی	۲۵۰	۱۳/۸	۴/۱۷
هوش معنوی	۲۵۰	۳/۶۴	۰/۶۰
مؤلفه‌های هوش معنوی	۲۵۰	۳/۸۰	۰/۶۹
	۲۵۰	۳/۶۰	۰/۶۴
	۲۵۰	۳/۵۶	۰/۶۲
	۲۵۰	۳/۶۴	۰/۶۷

جدول ۱ نشان می‌دهد که میانگین (انحراف استاندارد) برای متغیر برای پیشرفت تحصیلی ۱۴۹/۷۵ (۱۹/۶۰)، اشتیاق تحصیلی ۱۳/۸ (۴/۱۷) و برای هوش معنوی ۳/۶۵ (۰/۶۰) به دست آمده است.

جدول ۲. نتایج ماتریس همبستگی پیرسون بین اشتیاق تحصیلی، هوش معنوی و پیشرفت تحصیلی

پیشرفت تحصیلی		متغیر وابسته	
سطح معناداری (sig)	ضریب همبستگی (r)	متغیرهای مستقل	
p < ۰/۰۰۰۱	r = ۰/۶۹	اشتیاق تحصیلی	
p < ۰/۰۰۰۱	r = ۰/۵۱	معنای شخصی	مؤلفه‌های هوش معنوی
p < ۰/۰۰۰۱	r = ۰/۷۲	آگاهی‌های متعالی	
p < ۰/۰۰۰۱	r = ۰/۴۹	گسترش آگاهی	
p < ۰/۰۰۰۱	r = ۰/۶۱	تفکر وجودی انتقادی	

بر اساس جدول ۲- نتایج ماتریس ضریب همبستگی پیرسون نشان داد بین اشتیاق تحصیلی و هوش معنوی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه معنی داری وجود دارد لذا بین متغیرهای پژوهش همبستگی معنادار وجود دارد.

بحث و نتیجه گیری

هدف از انجام این پژوهش بررسی رابطه اشتیاق تحصیلی و هوش معنوی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بود. یافته‌ها نشان داد که بین اشتیاق تحصیلی و هوش معنوی با پیشرفت تحصیلی رابطه معنی داری وجود دارد. این نتیجه به دست آمده با نتایج مسلمی و همکاران (۱۳۹۸)، منصوری، آل بهبهانی، اسماعیلی و امجدیان (۱۳۹۵)، اربابی سرجو و همکاران (۲۰۱۳)، جرج (۲۰۰۶)، جاکس و براس (۲۰۰۰) همسو است. آرچامبالت و همکاران (۲۰۰۹) دریافتند اشتیاق کلی به مدرسه به طور منفی بر عملکرد تأثیر گذاشته و افت تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند. فین و راک (۱۹۹۷) در تحقیقی بیان داشتند که عدم اشتیاق به مدرسه می‌تواند منجر به نتایج خطرناکی مانند؛ عدم پیشرفت در مدرسه و ترک تحصیل را به دنبال خواهد داشت. در تبیین این نتایج می‌توان گفت که خودآگاهی که یکی ابعاد هوش معنوی است با برگزاری جلسات آموزشی روش شفاف شده و میزان آن در افراد تغییر می‌کند و از آنجاکه خودآگاهی در هر زمینه تأثیر فراوانی دارد، در پیشرفت تحصیلی مؤثر است. هوش معنوی موجب می‌شود فرد با خودش پیش از پیش آشنا شده و نقاط ضعف و قوت خود را بشناسد و فرایندهایی را در خود شناسایی کند که موجب عملکردهای گوناگون وی می‌شو که این موضوع در زمینه تحصیلی بسیار سودمند خواهد بود (منصوری و همکاران، ۱۳۹۵). هوش معنوی تا حد قابل توجهی توانسته باعث افزایش اشتیاق تحصیلی و پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان شود. چراکه معنویت هوشی است که دانش آموزان به وسیله آن می‌توانند نیازهایشان را شناسایی و بیان نمایند و مشکلات و موانعی که در عرصه‌های تحصیلی به وجود می‌آید حل کنند. همچنین افرادی که اشتیاق تحصیلی بالایی برخوردار هستند، از درگیر شدن در فعالیت‌های یادگیری لذت می‌برند و از پیشرفت تحصیلی بیشتری برخوردارند. اشتیاق و یادگیری فعال با همدیگر هم‌افزایی دارند و کسانی که به طور فزاینده‌ای آن‌ها را تلفیق می‌کنند، از اشتیاق تحصیلی بیشتری برخوردار می‌شوند. به عبارتی دیگر هنگامی که انگیزش و یادگیری فعال ترکیب شوند، اشتیاق تحصیلی فراگیران افزایش می‌یابد؛ زیرا اشتیاق تحصیلی با همپوشی بیشتر این دو عامل، قوی‌تر عمل می‌کند (بارکلی، ۲۰۰۹).

پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی، استفاده از هوش معنوی و اشتیاق تحصیلی بر عملکرد تحصیلی روی دانش آموزان پسر انجام شود. پیشنهاد می‌شود سازمان آموزش و پرورش، هوش معنوی را توسط مشاوران مجرب در کلاس‌های برنامه‌ریزی و برای دانش آموزان اجرا نمایند. همچنین این پژوهش روی دانش آموزان پسر مقطع دبیرستان کوه‌دشت انجام شده است لذا تعمیم آن به تمام سال‌ها و مقاطع تحصیلی و دانشجویان و افراد دیگر محدودیت دارد. در پژوهش‌های آینده از طرح‌های ترکیبی (کیفی و کمی)، حجم نمونه بالاتر و روش‌های پیچیده‌تر آماری که امکان تحلیل عمیق‌تر و نتیجه‌گیری بهتر را فراهم می‌کنند، استفاده شود. دستاوردها و پیامدهای این پژوهش را می‌توان در دو سطح نظری و عملی مطرح کرد.

منابع

- باقری، فربرز؛ اکبر زاده، فاطمه و خالقی، حمیدرضا. (۱۳۹۰). رابطه بین هوش معنوی و شادکامی و متغیرهای دموگرافیک در پرستاران بیمارستان فاطمه الزهرا و بنت الهدی شهرستان بوشهر، طب جنوب، ۱۴(۴)، ۲۶۳-۲۵۶.
- پیام، مهدی؛ نگین تاجی، صدیقه؛ بلشیده، کیومرث؛ نگین تاجی، مجید؛ و هاشمی، سید اسماعیل. (۱۳۹۷). رابطه هوش معنوی، قدردانی، تعهد سازمانی و اشتیاق شغلی با رفتار شهروندی سازمان. پژوهش‌های روانشناسی بالینی و مشاوره، ۸(۱)، ۳۶-۲۱.
- توان، بهمن؛ قمی، مهین؛ مسلمی، زهرا؛ جعفری پور فردوسی، حسن؛ محمودی، سید عبدالله؛ مسلمی، اعظم. (۱۳۹۸). رابطه هوش معنوی با اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اراک، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۲۷(۱۹)، ۲۴۷-۲۳۹.
- جوادی علمی، لیلا؛ اسدزاده، حسن؛ دلاور، علی؛ درتاج، فربرز. (۱۳۹۷). مدل علی اشتیاق تحصیلی براساس خودکارآمدی و کمک-طلبی با میانجی‌گری سرزندگی تحصیلی. تحقیقات علوم رفتاری، ۱۶(۲)، ۱۶۲-۱۶۷.
- حسینی، مریم؛ زردشتیان، شیرین؛ و کریمی، جواد. (۱۳۹۷). تبیین رابطه هوش معنوی و پرخاشگری با ملاحظه نقش میانجی تاب‌آوری در بین کنگ فو کاران آسیایی. مطالعات مدیریت رفتار سازمانی در ورزش، ۵(۱)، ۶۲-۵۵.
- درتاج، فربرز. (۱۳۸۳). بررسی تأثیر شبیه‌سازی ذهنی فرآیندی و فرآوردهای بر بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان، ساخت و هنجاریابی عملکرد تحصیلی. رساله دکتری، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه علامه طباطبائی.
- سیف، علی اکبر. (۱۳۹۰). روان‌شناسی پرورشی نوین (روانشناسی یادگیری و آموزش). تهران: نشر دوران.
- صالحی، لیلی و سیف، دیا. (۱۳۹۱). الگوی پیش‌بینی احساس تنهایی بر مبنای تعامل معلم با دانش‌آموز و ابعاد ادراک شایستگی در میان نوجوانان با بدون نقص بینایی. فصلنامه روانشناسی افراد استثنایی، سال دوم، شماره ۵، ۶۴-۴۴.
- عابدینی، یاسمین؛ برات دستجردی، نگین. (۱۳۹۳). بررسی نقش دینداری و هوش معنوی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان. رویکردهای نوین آموزشی، ۱۹، ۵۲-۳۷.
- علی پور کتیگری، شیوا؛ حیدری، حسن؛ نریمانی، محمد؛ و داودی، حسین. (۱۳۹۹). مقایسه اثربخشی روش تدریس مشارکتی و روش تدریس سنتی بر اشتیاق تحصیلی، خودکارآمدی تحصیلی و خودتنظیمی در دانش‌آموزان. نشریه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۴(۴۸)، ۳-۲۳.
- قلناش، عباس؛ اوجی نژاد، احمدرضا و برزگر، محسن. (۱۳۸۹). تأثیر آموزش راهبردهای فراشناخت بر عملکرد تحصیلی و خلاقیت دانش‌آموزان پسر پایه پنجم ابتدایی، روانشناسی تربیتی، ۱(۴): ۱۱۹-۱۳۵.
- کریمی، یوسف، (۱۳۸۹). روان‌شناسی شخصیت، انتشارات پیام نور: تهران.
- محمودیان، حسن؛ عباسی، مسلم؛ پیرانی، ذبیح؛ و شاه علی کبورانی، فاطمه. (۱۳۹۷). نقش اشتیاق عاطفی، شناختی و رفتاری یادگیری در پیش‌بینی فرسودگی تحصیلی دانشجویان. دو فصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری، ۶(۱۰)، ۲۰۶-۱۹۷.
- ملائی، فاطمه؛ حجازی، مسعود؛ یوسفی افراشته، مجید؛ و مروتی، ذکراالله. (۱۳۹۹). نقش میانجی ذهن آگاهی در رابطه بین اشتیاق تحصیلی و سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر. نشریه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۴(۴۸)، ۹۰-۷۵.

- منصوری، رضا؛ آل بهبهانی، مرجان؛ اسماعیلی، زهره و امجدیان، زهره. (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش مؤلفه‌های هوش معنوی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مقطع دبیرستان. مرکز مطالعات و توسعه‌ی آموزش علوم پزشکی، ۷۵-۸۰.
- موسوی مقدم، سیدرحمت اله؛ ظهیری خواه، ندا؛ و باورصادجانی، آرزو. (۱۳۹۵). پیش‌بینی رابطه بین هوش معنوی و کمال‌گرایی با راهبردهای مقابله‌ای در بین دانشجویان دانشگاه پیام نور شهر شوش. فصلنامه علوم پزشکی، ۲۶ (۱)، ۵۶-۶۰.
- Antunes, R. R., Silva, A. P., & Oliveira, J. (2018). Spiritual Intelligence Self-Assessment Inventory: Psychometric properties of the Portuguese version of SISRI-24. *Journal of Religion, Spirituality & Aging*, 30 (1), 12-24.
- Arbabisarjou, A, Raghieb, M, Rezazade, S, et al. (2013). The Relationship between Emotional Intelligence, Spiritual Intelligence, and Students' Academic Achievement. *World of Sciences Journal*, 1(8), 45-51.
- Bryce, C. I., Goble, P., Swanson, J., Fabes, R. A., Hanish, L. D., & Martin, C. L. (2018). Kindergarten school engagement: Linking early temperament and academic achievement at the transition to school. *Early Education and Development*, 29(5), 780-796.
- Chan, A. W., & Siu, A. F. (2016). Application of the Spiritual Intelligence Self-Report Inventory (SISRI-24) Among Hong Kong University Students. *International Journal of Transpersonal Studies*, 35 (1), 3.
- Coleman, L. J., & Guo, A. (2013). Exploring children's passion for learning in six domains, *Journal for the Education of the Gifted*, 36(2), 155-175.
- Dev, R. D. O., Kamalden, T. F. T., Geok, S. K., Ayub, A. F. M., & Ismail, I. A. (2018). Spiritual intelligence on health behaviours among Malaysian university students in a Malaysian public university: The mediating role of self-efficacy. *Malaysian Journal of Movement, Health & Exercise*, 7 (2).
- George, M. (2006). paractical application of spiritual intelligence in the work place. *Human Resource management international Digest journal*, 14(5), 3-5.
- Martin, A. J. & Liem, G. A. D. (2010). Academic personal bests (PBs), engagement, and achievement: A cross-lagged panel analysis. *Learn Individ Differ*, 20(3), 265-270.
- Mueller, B.A., Wolfe, M.T., & Syed, I. (2017). Passion and grit: An exploration of the pathways leading to venture success. *Journal of Business Venturing*, 32(3), 260-279.
- Rubin, S. (2017). *The relationship between academic motivation and parenting styles in multiple socioeconomic status areas*. Theses and Dissertations, 24-12
- Sisk, D.A., Torrance, E.P. (2001). *Spiritual intelligence: Developing higher consciousness*. Buffalo, New York: Creative Education Foundation Press.
- Tuominen-Soini, H., & Salmela-Aro, K. (2014). Schoolwork engagement and burnout among Finnish high school students and young adults: Profiles, progressions, and educational outcoms. *Developmental psychology*, 50(3), 649-660.